

KS. HENRYK MISZTAŁ

POWOJENNE INICJATYWY EPISKOPATU DOTYCZĄCE POLSKICH SPRAW BEATYFIKACYJNYCH I KANONIZACYJNYCH

(20-lecie Postulatorskiego Ośrodka Studiów w Rzymie)

Od zarania dziejów do II wojny światowej Polska przeprowadziła 11 spraw kanonizacyjnych i 17 beatyfikacyjnych uwieńczonych pozytywnym wynikiem. W ciągu powojennego 40-lecia Polska uzyskała już 1 kanonizację i 5 beatyfikacji.

Zazwyczaj sprawy były prowadzone przez zakony i diecezje a popierali je monarchowie, książęta i inni ludzie cieszący się autorytetem w społeczeństwie. Znane były także w historii inicjatywy Episkopatu Polskiego zmierzające do uzyskania beatyfikacji czy kanonizacji określonych kandydatów na ołtarze.

Dla przykładu przytoczyć można list postulacyjny biskupów polskich zebranych na synodzie prowincjalnym w Piotrkowie w 1628 r. o kanonizację 5 polskich błogosławionych: Jana Kantego, Stanisława Kostki, Kunegundy, Salomei i Jozafata¹.

Podobnie biskupi polscy zgromadzeni na synodzie prowincjalnym warszawskim pod kierownictwem arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Wężyka w 1634 r. prosili o kanonizację błogosławionych: Stanisława Kostki, Ku-

¹ Benedictus XIV. De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione II, 13, 40. Prati 1839 s. 173.

negundy, Władysława z Gielniowa, Jozafata, Wincentego Kadłubka i Jana Kantego².

Listy postulacyjne od poszczególnych biskupów czy całego Episkopatu Polskiego spotkać możemy w niemal każdej sprawie beatyfikacyjnej i kanonizacyjnej. Dla przykładu: po II wojnie światowej w sprawie bł. Wincentego Kadłubka listy postulacyjne wysłali: Ks. Kardynał Stefan Wyszyński jako Prymas Polski, biskupi polscy, kapituły, Katolicki Uniwersytet Lubelski, biskupi austriaccy, niektórzy kardynałowie obcych narodowości, domy zakonne, prowincje itp.³

Wiadomo jednak, że same tylko listy postulacyjne i prośby nie posuną spraw do przodu, ale potrzebne jest zorganizowane działanie, zgodne z obowiązującym prawem, najlepiej przeprowadzane przez wyspecjalizowane w tym zakresie instytucje kościelne.

Jak się dowiadujemy z artykułu o. M. Machejka, dotychczasowe badania historyczne nie wykazały istnienia w Rzymie czy w kraju stałej instytucji, która z urzędu w imieniu całego narodu starałaby się popierać w Kurii Rzymskiej polskie sprawy beatyfikacyjne i kanonizacyjne⁴.

Ksiądz Kardynał August Hlond w 1945 r. mianował arcybiskupa Józefa Gawlinę opiekunem beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych spraw polskich. Arcybiskup reprezentował wobec Kongregacji Obrzędów Episkopat Polski, informował o stanie tych spraw zarówno najwyższe władze kościelne w Polsce jak i innych zainteresowanych.

W ramach przygotowań Kościoła w Polsce do obchodów 1000-lecia przyjęcia chrześcijaństwa Episkopat Polski na czele z Ks. Kardynałem Stefanem Wyszyńskim podjął energiczne starania o przyspieszenie już prowadzonych spraw oraz o wniesienie nowych.

Prymas Polski rozumiał bardzo dobrze, iż prowadzenie tych spraw jest niezmiernie trudne, wymaga zaangażowania specjalistów mieszkających w Rzymie i mających stały kontakt z kongregacją. Dlatego od początku dążył do powołania specjalnej instytucji polskiej w Rzymie, która mogłaby pomagać w prowadzeniu tych spraw, gdyż nawet najlepsi specjaliści winni działać solidarnie, w imieniu Episkopatu Polski i pod jego koordynującym nadzorem. Początkowo został powołany organ tymczasowy ale kolegialny.

² Archivum Vaticanum: Sacra Congregatio Rituum. Processus N. 555 f. 717.

³ Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum. Cracovien. seu Kielcen. canonizationis Beati Vincenti Kadlubek ... Positio super vita et virtutibus ex officio concinnata. Roma 1971 s. 131.

⁴ Zob. Historia polskich starań o beatyfikację i kanonizację w Rzymie. „Biuletyn Towarzystwa Przyjaciół Teologii i Filozofii Chrześcijańskiej” 2(1972) nr 3 s. 67—70; 2(1972) nr 4 s. 95—105.

1. KOMISJA DO SPRAW BEATYFIKACYJNYCH I KANONIZACYJNYCH

Pismem skierowanym do arcybiskupa Józefa Gawliny w dniu 8 XII 1958 r. Kardynał Stefan Wyszyński — Prymas Polski powołał do działania Komisję do spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych⁵. Arcybiskup Józef Gawlina został powołany na przewodniczącego komisji, a ksiądz Piotr Naruszewicz na jej sekretarza.

W piśmie skierowanym do arcybiskupa J. Gawliny Prymas Polski przedstawił racje powołania komisji. Chodziło przede wszystkim o przyspieszenie biegu polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych w związku z przygotowaniem Kościoła katolickiego w Polsce do obchodów 1000-lecia Chrztu. W piśmie tym znajdujemy też określenie celów działania komisji. Chodziło przede wszystkim o utrzymywanie stałego kontaktu komisji z Kongregacją Obrzędów. Ponadto komisja miała obowiązek kontaktowania się z postulatorami spraw polskich i czuwania nad ich postępem. Komisja będąc w stałym kontakcie z kongregacją miała obowiązek udzielać odpowiednich informacji i wyjaśnień samym postulatorom jak też obowiązek przygotowywania i składania okresowych sprawozdań Prymasowi Polski. Do komisji należało też uprawnienie wysuwania innych inicjatyw zmierzających do pomyślnego biegu spraw polskich⁶.

Zadania sekretarza zostały określone w piśmie do ks. Piotra Naruszewicza i pokrywały się z celami istnienia samej komisji. Do sekretarza bowiem należało: wykonywanie poleceń przewodniczącego komisji, utrzymywanie stałego kontaktu z Kongregacją Obrzędów i poszczególnymi postulatorami, służenie Episkopatowi Polski niezbędnymi informacjami, przygotowywanie okresowych sprawozdań z przebiegu prac dla episkopatu i przewodniczącego komisji⁷.

Ze względu na obciążenie ks. Piotra Naruszewicza pracami nad niektórymi sprawami polskimi, w których pełnił funkcję postulatora Prymas Polski 8 XII 1962 r. zwolnił go z obowiązków sekretarza a na jego miejsce mianował ks. Władysława Rubina.

Po śmierci arcybiskupa J. Gawliny, 20 IX 1964 r. biskup Rubin został mianowany delegatem Prymasa Polski dla duszpasterstwa emigracji

⁵ Akta powołania i działalności tejże Komisji znajdują się w Archiwum Postulatorskiego Ośrodka Studiów w Rzymie, via Delle Botteghe Oscure, 15.

⁶ Zob. Kardynał Stefan Wyszyński do arcybiskupa Józefa Gawliny, Rzym 8 XII 1958. N. 7295/P. Archiwum Postulatorskiego Ośrodka Studiów (będę cyt. P.O.S.). Komisja do spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych.

⁷ Zob. „Declaratio” z 8 XII 1958 N. 7219(58)P. Archiwum P.O.S. Komisja do spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych.

i wtedy poproszono o. Michała Machejka do pomocy w polskich sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych w Rzymie⁸. Już wtedy Prymas Polski planował powołanie stałej instytucji naukowej w Rzymie dla prowadzenia spraw polskich.

W lipcu 1965 r. przybył do Rzymu o. Michał Machejek i został dany do pomocy w prowadzeniu polskich spraw ks. biskupowi Władysławowi Rubinowi. Z inicjatywy Prymasa Polski podczas ostatniej sesji Soboru Watykańskiego II powstała pod kierownictwem ks. prałata Władysława Padacza komisja robocza do przygotowania erekcji instytucji naukowej na usługi spraw polskich.

O. Michał Machejek po zasięgnięciu rady u różnych postulatorów a szczególnie ks. biskupa W. Rubina, ks. prałata Franciszka Mączyńskiego i ks. rektora Bolesława Wyszyńskiego przedstawił 19 IX 1965 r. „projekt zorganizowania pracy celem przyspieszenia polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych”.

W „projekcie” postulowano przede wszystkim, aby ktoś z Polaków pracował w Sekcji Beatyfikacji i Kanonizacji ówczesnej Kongregacji Obrzędów. Przemawiały za tym postulatem następujące motywy: a) jako pracownik kongregacji mógłby ktoś z Polaków kontrolować na bieżąco postęp spraw polskich, b) codzienny kontakt z innymi pracownikami dawałby mu możliwość zwracać się o pomoc w konkretnych zagadnieniach, c) znając sytuację każdej sprawy polskiej mógłby wpływać na postulatorów, aby dokonywali przewidzianych procedurą czynności w odpowiednim czasie.

Ponadto w projekcie postulowano utworzenie w Rzymie stałej delegatury Episkopatu Polskiego dla spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. Delegatura miała funkcjonować poprzez dwa referaty: referat pomocy postulatorom spraw polskich i referat informacji. Ten pierwszy miał za zadanie pomagać postulatorom spraw polskich zwłaszcza innej narodowości w kontaktowaniu się z krajem, w poszukiwaniu i przechowywaniu dokumentów, załatwianiu spraw finansowych oraz organizowaniu uroczystości beatyfikacyjnych. Referat informacji miał za zadanie dostarczać danych na temat postępu spraw polskich nie tylko Episkopatowi Polski ale poprzez współpracę z Radiem Watykańskim oraz poprzez inne masowe środki przekazu szerzyć znajomość naszych kandydatów na ołtarze.

W projekcie postulowano też zwrócenie szczególnej uwagi na niektóre sprawy polskie i skoncentrowanie na nich większości starań Episkopatu

⁸ Zob. Szerzej na ten temat M. Machejek, Art. cyt. ... 2(1972) nr 4 s. 98—100.

Polski, aby stworzyć szansę pomyślnego ich zakończenia na 1000-lecie Chrztu Polski⁹.

W czasie przygotowania do Polskiego Milenium w Kongregacji Obrzędów Polska prowadziła 5 spraw kanonizacyjnych tj. bł. Jana z Dukli, bł. Kingi, bł. Władysława z Gielniowa, bł. Szymona z Lipnicy i bł. Wincentego Kadłubka. Ponadto na forum kongregacji znajdowało się 31 polskich spraw beatyfikacyjnych¹⁰. Zatem razem Polska prowadziła 36 spraw, do których było zaangażowanych 16 postulatorów mieszkających w Rzymie. Tylko 6 z postulatorów to Polacy, zaś 10 obcokrajowcy, przeważnie Włosi¹¹.

Według ówczesnego przeświadczenia najbliższe kanonizacji wydawały się sprawy: bł. Jana z Dukli i bł. Szymona z Lipnicy. Najbliższe beatyfikacji wydawały się sprawy: Augusta Czartoryskiego, Józefa Kalinowskiego, Maksymiliana Kolbego, Teresy Ledóchowskiej i Marii Franciszki Siedliskiej¹².

Prymas Polski inicjował dalsze spotkania specjalistów do spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych celem przyśpieszenia polskich procesów. Na wyraźne jego życzenie doszło do 2 takich spotkań w Papieskim Instytucie Polskim w Rzymie, via Pietro Cavallini 38. Pierwsze z nich odbyło się 16 X 1965 r.¹³ Przebieg obrad tego spotkania wykazał, iż można przyspieszyć bieg naszych spraw przez koordynację wspólnych wysiłków wszystkich postulatorów i powstającej instytucji postulatorów polskich w Rzymie. Przedstawiciel Prymasa Polski poinformował, iż w celu realizacji tej idei, w najbliższym czasie będzie mianowany delegat Prymasa i konsultorzy biegli w sprawach beatyfikacyjnych. Dobrze zdawano sobie sprawę, iż trudna procedura tych procesów wymaga zjednoczonych wysiłków i zorganizowanego działania pod przewodnictwem Episkopatu Pol-

⁹ Zob. „Projekt” s. 1—3. Archiwum P.O.S.

¹⁰ Należały do nich sprawy sług i służebnic Bożych: Jana Balickiego, Józefa Bilczewskiego, Edmunda Bojanowskiego, Celiny Borzęckiej, Jadwigi Borzęckiej, Adama Chmielowskiego, Jana Cieplaka, Rafała Chylińskiego, Augusta Czartoryskiego, Marceliny Darowskiej, Jadwigi Królowej Polski, Józefa Kalinowskiego, Józefy Marii Karskiej, Wenantego Katarzyńca, Maksymiliana Kolbego, Antoniego Kowalczyka, Michała Kozala, Honorata Koźmińskiego, Marii Teresy Ledóchowskiej, Urszuli Ledóchowskiej, Wincentego Lewoniuka i Towarzyszy Męczenników Podlaskich, Zygmunta Łozińskiego, Wandy Malczewskiej, Bronisława Markiewicza, Stanisława Papczyńskiego, Józefa Pelczara, Anieli Salawa, Piotra Semenenko, Franciszki Siedliskiej, Anieli Truszkowskiej i Kazimierza Wyszyńskiego. Zob. M. Machejek. Aktualny stan polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych z 28 X 1965 s. 1—2. Archiwum P.O.S.

¹¹ Zob. Postulatorzy rzymscy polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych s. 1—2. Archiwum P.O.S.

¹² Zob. M. Machejek. Aktualny stan... s. 2. Archiwum P.O.S.

¹³ Obecni byli: ks. bp Władysław Rubin, ks. prałat Władysław Padacz, ks. prałat Franciszek Mączyński, ks. prałat Bolesław Wyszyński, ks. Alojzy Cader, o. Kazimierz Krzyżanowski, o. Michał Machejek. Zob. Protokół obrad specjalistów do spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych z dnia 16 X 1965 r. Archiwum P.O.S.

ski. W związku z przygotowywaną reformą prawa kanonicznego projektowano wysunąć także ze strony polskiej nowe projekty zmierzające do dalszego ułatwienia procedury. Zaprojektowano m.in. aby akta procesowe tłumaczyć w kraju, w Polsce także dokonywać cenzury pism sług Bożych. Już wtedy powstał projekt wydawania specjalnego Biuletynu Polskich Spraw Beatyfikacyjnych i Kanonizacyjnych, oraz podjęto myśl opracowania regulaminu komisji do spraw beatyfikacji i kanonizacji¹⁴.

Drugie zebranie specjalistów odbyło się 10 XI 1965 r., na którym m.in. dyskutowano regulamin komisji. Bliżej sformułowano cele komisji oraz środki prowadzące do realizacji tych celów. Ukazano potrzebę powołania funduszu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego, zorganizowania biblioteki i archiwum oraz wydawania biuletynu informacyjnego o stanie spraw polskich¹⁵.

Omówione wyżej zebrania komisji do spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych przygotowały grunt pod erekcję instytucji stałej na terenie Rzymu, która miała w imieniu Episkopatu Polski działać dla dobra spraw polskich.

2. POSTULATORSKI OŚRODEK STUDIÓW

Prymas Polski Kardynał Stefan Wyszyński 13 XI 1965 r. erygował Postulatorski Ośrodek Studiów w Rzymie mając głównie na celu przyspieszenie polskich procesów beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych¹⁶.

Erekcja Postulatorskiego Ośrodka Studiów została bardzo życzliwie przyjęta przez całą Polonię zarówno we Włoszech jak i w innych krajach. Zarząd Ośrodka przystąpił natychmiast do opracowania regulaminu. W skład komisji redakcyjnej weszli: biskup Władysław Rubin, o. Kazimierz Krzyżanowski, ks. Alojzy Cader i o. Michał Machejek. Już w dniu 10 XI 1965 r. na zebraniu zarządu Postulatorskiego Ośrodka Studiów biskup Władysław Rubin nakreślił zasadnicze linie regulaminu. Każdy członek komisji redakcyjnej opracował osobny projekt tekstu. Projekt ks. biskupa Władysława Rubina został ostatecznie przedyskutowany i zredagowany definitywnie na zebraniu w dniu 24 XI 1965 r. Już 26 XI 1965 r. projekt został przedłożony Prymasowi Polski do zatwierdzenia. Ks. Kardynał Stefan Wyszyński 4 XII 1965 r. zatwierdził regulamin Postulator-

¹⁴ Zob. Protokół z 16 X 1965 r. s. 1—5. Archiwum P.O.S.

¹⁵ Zob. Protokół z 10 XI 1965 r. s. 1—5. Archiwum P.O.S.

¹⁶ Stefan Cardinalis Wyszyński Primas Poloniae. Decretum erectionis Institutii „Postulatorski Ośrodek Studiów”. Archiwum P.O.S.

skiego Ośrodka Studiów nadając mu moc prawną od dnia ogłoszenia ¹⁷.

Regulamin przede wszystkim określał charakter Ośrodka jako instytucji naukowej działającej w imieniu ks. Prymasa i Episkopatu Polski. Ośrodek miał spełniać jedynie rolę pomocniczą i jego działalność w niczym nie mogła ograniczać prerogatyw i inicjatyw poszczególnych postulatorów rzymskich ani wicepostulatorów w kraju (Regulamin VI,4). Siedzibą Ośrodka były pomieszczenia przy kościele św. Stanisława w Rzymie, via Botteghe Oscure 15 (Regulamin I,1,2).

Regulamin określał szczegółowo cele Ośrodka. Pierwszorzędnym celem sformułowanym ogólnie była pomoc w prowadzeniu spraw polskich. W szczególności regulamin nakazywał prowadzenie pomocniczego studium historycznoprawnego poszczególnych spraw. Miało się ono wyrażać we współpracy z postulatorami w dziedzinie interpretowania dokumentów odnoszących się do spraw polskich (Regulamin II,2,3). Drugim celem działalności Ośrodka miało być stałe reprezentowanie Episkopatu Polskiego w Kongregacji Obrzędów oraz informowanie tegoż Episkopatu, duchowieństwa i wiernych o postępie i trudnościach spraw (Regulamin II,4,5). Ważnym zadaniem Ośrodka miało być wspieranie finansowe spraw polskich oraz szerzenie znajomości i kultu prywatnego polskich kandydatów do beatyfikacji i kanonizacji (Regulamin II,6,7).

Po określeniu celów Ośrodka regulamin szczegółowo precyzował środki, jakimi ta instytucja miała się posługiwać. Przede wszystkim regulamin wymieniał archiwum i bibliotekę Ośrodka jako bazę źródłową. Biuletyn Informacyjny miał się stać narzędziem informacji i szerzenia znajomości oraz kultu prywatnego polskich kandydatów na ołtarze. Fundusz beatyfikacyjny i kanonizacyjny miał wspierać finansowo sprawy polskie. Swoje funkcje Ośrodek miał spełniać poprzez odbywanie zebrań zarządu z postulatorami spraw polskich, a naukowy charakter Ośrodka miał się wyrażać w organizowaniu specjalnych referatów i odczytów (Regulamin II 1—6).

Regulamin przewidywał, że członkami Ośrodka są wszyscy aktualni i przyszli postulatorzy polskich spraw. Członków zaś zarządu powołuje Prymas Polski w składzie: prezes, wiceprezes, konsultorzy, sekretarz, archiwariusz, bibliotekarz i skarbnik (Regulamin IV) ¹⁸.

¹⁷ Protokół z obrad zarządu Postulatorskiego Ośrodka Studiów. Archiwum P.O.S.

¹⁸ Dekretem z 4 XII 1965 r. Prymas Polski na prezesa powołał bpa Władysława Rubina, na wiceprezesa — ks. prałata Franciszka Mączyńskiego, na konsultorów: ks. prałata Waleriana Meysztowicza, ks. prałata Bolesława Wyszynskiego, ks. prałata Bolesława Ulińskiego, ks. prałata Tadeusza Schabowskiego, o. Kazimierza Krzyżanowskiego. Sekretarzem został mianowany o. Michał Machejek, archiwariuszem — ks. Eugeniusz Reczek a skarbnikiem i bibliotekarzem — ks. Alojzy Cader. Zob. Stefan Cardinalis Wyszynski Primas Poloniae. Decretum 4 XII 1965. Archiwum

Regulamin przewidywał także kontakty Postulatorskiego Ośrodka Studiów z Instytucjami naukowymi w Rzymie tj. Polskim Instytutem Studiów Kościelnych, oraz Polskim Instytutem Historycznym, z Collegio dei Postulatori i Papieskimi Instytutami Duchowości na „Angelicum”, „Gregorianum”, „Teresianum” (Regulamin V,1,2).

W regulaminie przewidziane były ożywione kontakty z Polską a szczególnie z Ośrodkiem Warszawskim istniejącym przy Sekretariacie Prymasa Polski. Ośrodek Rzymski uzyskał zapewnienie, że będzie otrzymywał fotokopie i mikrofilmy dokumentacji odnoszącej się do życia, cnót, cudów w procesach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. Ponadto wszystkie materiały wydawane w kraju jak publikacje, monografie, artykuły, fotografie itp. odnoszące się do polskich kandydatów na ołtarze i naświetlających ich życie w kontekście historycznym miały być wysyłane do Ośrodka Rzymskiego. Z kolei Postulatorski Ośrodek Studiów miał dostarczać do kraju wszelkie publikacje i materiały odnoszące się do procedury oraz do polskich kandydatów na ołtarze, jeśli zostały wydane za granicą (Regulamin VI,1—3).

Po nadaniu regulaminu Postulatorski Ośrodek Studiów podjął swoją normalną programową działalność. Jak się dowiadujemy z protokółów obrad zarządu, działalność ta była wielowymiarowa i bardzo ożywiona. W centrum uwagi Ośrodka znalazły się przede wszystkim takie sprawy beatyfikacyjne i kanonizacyjne jak: bł. Kingi, bł. Wincentego Kadłubka, sługi Bożego Maksymiliana Kolbego, brata Alberta, Edmunda Bojanowskiego i innych. Niezmiernie ważne było gromadzenie odpowiednich funduszy na prowadzenie spraw. W tym celu 12 I 1966 r. biskup Władysław Rubin opublikował w pismach polskich, wychodzących za granicą, odezwę w sprawie wyniesienia polskich kandydatów na ołtarze¹⁹. Równocześnie w Radio Watykańskim zaczęto nadawać konferencje o polskich świętych i błogosławionych oraz transmitować inne materiały na tematy związane z prowadzonymi sprawami beatyfikacyjnymi i kanonizacyjnymi. Od 2 IV 1966 r. rozpoczęto w Radio Watykańskim cały cykl konferencji pt. *Polscy Święci Tysiąclecia*²⁰. Cykl obejmował 30 konferencji.

W celu uzyskania szerszego kontaktu Postulatorskiego Ośrodka Studiów z innymi postulacjami i kongregacją zajęto się ustaleniem łań-

P.O.S. Nieco później na konsultera i członka redakcji Biuletynu Informacyjnego został powołany bp Szczepan Wesoly. Dekretem z 10 II 1969 r. Prymas Polski mianował dwóch nowych konsultorów: ks. prałata Antoniego Stankiewicza i ks. prałata Edwarda Nowaka. Z biegiem czasu w Ośrodku zaczęły pracować Siostry Służebnice Najświętszego Serca Jezusowego: S. Kantanila Madej, S. Maria Dudek, S. Sebastiana Krzyś.

¹⁹ Zob. Protokół obrad zarządu Postulatorskiego Ośrodka Studiów z 4 IV 1966 s. 3. Archiwum P.O.S.

²⁰ Zob. Tamże s. 4.

skiej nazwy Ośrodka oraz przygotowaniem odpowiednich pieczęci. Ważną sprawą było uzyskanie odpowiedniego lokalu na archiwum, bibliotekę i prace zarządu. Ostatecznie taki lokal zorganizował biskup Władysław Rubin w domu przy kościele św. Stanisława w Rzymie (1967 r.).

Instytut Studiów Kościelnych rozpoczął pracę nad wydaniem *Acta Sanctorum Poloniae*. Z wielkim zapałem przystąpiono do ustalenia profilu i treści *Biuletynu Informacyjnego Postulatorskiego Ośrodka Studiów*²¹.

Przystępując do krótkiego podsumowania prac Postulatorskiego Ośrodka Studiów przez okres 20 lat, przede wszystkim stwierdzić należy, że odegrał on dużą rolę w niesieniu pomocy postulatorom spraw polskich²². Z pomocy takiej korzystają najwięcej postulatorzy obcokrajowcy, którzy nie znając języka, historii i obyczajów polskich natrafiają na duże trudności w prowadzeniu spraw. Ośrodek ułatwia przeprowadzanie kwerendy w kraju i utrzymywanie bliższego kontaktu z Episkopatem Polskim²³.

Obecnie Ośrodek prowadzi 15 spraw do beatyfikacji i 1 sprawę do kanonizacji²⁴.

Ośrodek niestety nie został oficjalnie zarejestrowany przez kongregację, a zatem nie utrzymuje urzędowych kontaktów z tymże dykasterium. Istniały jednak od początku działalności Ośrodka i istnieją obecnie kontakty z kongregacją na zasadzie prywatnego świadczenia pomocy. Pracownicy kongregacji mogą zawsze zwracać się do Ośrodka z konkretnymi problemami, które wyłaniają się w czasie dyskusji nad sprawami polskimi. Oczywiście Ośrodek nie zastępuje postulatorów i oni przede wszystkim utrzymują stałą łączność z Kongregacją Spraw Kanonizacyjnych.

Wydaje się, że poważną rolę w upowszechnianiu zagadnień związanych z prowadzonymi sprawami polskimi oraz rolę popularyzatorską w stosunku do postaci polskich kandydatów na ołtarze odegrał wydawany

²¹ Zob. Tamże s. 7—11. Szerzej na temat genezy *Biuletynu Informacyjnego* zob. Protokół z dnia 26 I 1967 s. 2, Archiwum P.O.S.

²² Artykuł niniejszy nie stanowi wyczerpującego opracowania tego tematu, ale ma za zadanie zasygnalizować problematykę, wskazać na źródła i literaturę, gdyż zasięguje on na obszerniejszą monografię.

²³ Niestety, nie ma w Archiwum P.O.S. bogatej dokumentacji tych dokonań. Z konieczności opierałem się przy omawianiu tego punktu na ustnych wyjaśnieniach sekretarza Ośrodka i Generalnego Postulatora Polski — o. Michała Machejka.

²⁴ Do kanonizacji: sprawa bł. Jana Sarkandra, do beatyfikacji: Marii Karłowskiej, Karoliny Kózka, Teresy Kierocińskiej, Fincentego Frelichowskiego, Konstantego Dominika, Leonii Nastał, Michała Kozala (pomocniczo), Edmunda Bojanowskiego, Kazimierza Rolewskiego, Władysława Kornilowicza, Janiny Sancji Szymkowiak, Józefa Bilczewskiego, Jana Cieplaka, Józefa Pelczara, Teresy Dudzik, Bolesławy Lament. Dane o tych sprawach przekazał mi o. M. Machejek 3 I 1984 r.

od 1967 r. miesięcznik *Biuletyn Informacyjny Postulatorskiego Ośrodka Studiów*. Biuletyn jest pismem redagowanym w języku polskim, zamieszczającym wiadomości o polskich sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, drukującym artykuły o tematyce hagiograficznej i prawnej, notatki wydawnicze, recenzje i niektóre dokumenty.

Do dokonań ośrodka należy zaliczyć zgromadzenie poważnej biblioteki specjalistycznej. Znajdują się w niej pozycje dotyczące poszczególnych polskich świętych, błogosławionych i kandydatów na ołtarze. Ponadto biblioteka zawiera działy pomocnicze, jak: encyklopedyczny, bibliograficzny, teologiczny, hagiograficzny, prawny, historyczny, ikonograficzny i wydawnictw źródłowych.

Obok założenia biblioteki Ośrodek gromadzi zbiory archiwalne, a więc wszelkiego rodzaju dokumentacje i inne materiały odnoszące się do poszczególnych spraw, a więc: obrazy, ryciny, fotografie, relikwie, medale, monety, znaczki pocztowe i inne przedmioty.

W trakcie opracowywania jest tzw. *Repertorium Świętych Polskich* czyli dokumentacja archiwalna i biblioteczna ujęta w system kart perforowanych, dotyczących danych: biograficznych, procesowych, bibliograficznych. Repertorium jest opracowywane w języku łacińskim i włoskim.

Trudno jest podsumować dokonania Ośrodka na polu gromadzenia odpowiednich funduszków pieniężnych. Utworzony w 1968 r. Fundusz Beatyfikacyjny i Kanonizacyjny nie był nigdy wielki, ale pokrył w części koszty procesowe kilku polskich spraw.

Ośrodek utrzymuje stały kontakt z Prymasem Polskim i sporządza dla Episkopatu Polskiego sprawozdania z postępu spraw. Współpracuje też z Ośrodkiem Warszawskim (od 1969 r. Referatem do Spraw Świętych przy Sekretariacie Prymasa Polski, a od 1975 r. z Wicepostulatorskim Ośrodkiem Prymasowskim)²⁵.

Reasumując uwagi na temat dokonań Postulatorskiego Ośrodka Studiów stwierdzić należy, że ogromną większość prac wykonuje sekretariat, a w szczególności o. M. Machejek pracujący od 20 lat w tejże instytucji. Kancelarię prowadzi siostry Sercanki.

Niewątpliwie jednym z największych osiągnięć Postulatorskiego Ośrodka Studiów, zamierzonym już w czasie jego powstania, było wprowadzenie do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych polskiego kapłana jako etatowego pracownika²⁶.

Wyrazem uznania dla pracy Ośrodka było utworzenie przy nim Postulacji Generalnej Polski w Rzymie.

²⁵ Zob. M. Machejek. Historia polskich starań.. art. c. s. 101—104.

²⁶ Jest nim ks. dr Leonard Flisikowski z diecezji chełmińskiej. Pracuje w sekretariacie Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych.

3. POSTULACJA GENERALNA POLSKI

Kardynał Stefan Wyszyński dekretem z 4 III 1974 r. powołał o. Michała Machejka „Postulatorem Generalnym dla wszystkich spraw ‚polskich‘ (aktualnych jak i przyszłych), które nie mają własnego postulatora”. Nominacja ta była poprzedzona uzyskaniem zgody Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych z 11 XII 1973 r. (n.Var. 810/973) i aprobatą 140 Konferencji Episkopatu Polski odbytej 24 I 1974 r.²⁷ Kongregacja zarejestrowała pełnomocnictwo o. M. Machejka pod datą 22 VI 1974 (Prot. Var. 810/974).

Dekret Prymasa Polski z 4 III 1974 r. udzielał o. Machejkowi poza uprawnieniami przysługującymi mu z prawa ogólnego także szczególnych upoważnień związanych z urzędem Generalnego Postulatora Polski. Należały do nich: prawo mianowania jednego lub więcej wicepostulatorów spoza Rzymu, administrowania według norm wydanych przez Stolicę Apostolską funduszami poszczególnych spraw, przyjmowania ofiar oraz wydatkowania ich. Dekret nakładał na o. M. Machejka obowiązek składania Prymasowi Polski sprawozdania z całej działalności Postulacji Generalnej w Rzymie.

Bezpośrednio po otrzymaniu nominacji Postulator Generalny Polski wydał *List informacyjny do postulatorów polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych*. Po uzgodnieniu uprzednio z Kongregacją Spraw Kanonizacyjnych w liście tym wyjaśnił cele, jakie Episkopat Polski pragnął osiągnąć przez powołanie do życia tej instytucji. Przede wszystkim Episkopat Polski przez powołanie Generalnego Postulatora nie chciał interweniować w te sprawy, które posiadają własnego postulatora. Episkopat wyraził uznanie dla postulatorów poszczególnych spraw polskich. Jednocześnie Episkopat Polski chciał dać pomoc poprzez Postulatorski Ośrodek Studiów i urząd Generalnego Postulatora w ułatwieniu kontaktów z narodem polskim, ewentualnych tłumaczeniach z języka polskiego, udostępnieniu dla postulatorów biblioteki i archiwum Ośrodka. Ze swej strony Episkopat prosił o współpracę z Postulatorskim Ośrodkiem Studiów i Postulatorem Generalnym Polski. Poza tym list Generalnego Postulatora informował o treści wydawanego *Biuletynu Informacyjnego Postulatorskiego Ośrodka Studiów*, przeznaczonego głównie dla biskupów, postulatorów, wicepostulatorów polskich, przełożonych zakonnych i re-

²⁷ Zob. Dekret Prymasa Polski N. 533(74)P. Archiwum Postulacji Generalnej Polski w Rzymie (będę cyt. A.P.G.). Zob. także pisma: bpa W. Rubina z 14 III 1974, Domu Generalnego Karmelitów Bosych z 24 III 1974, bpa W. Rubina z 20 V 1974 i odpowiedź Definitorium Generale Ordinis Fratrum Carmelitarum Discalceantium z 30 V 1974. A.P.G.

dakcji czasopism polskich interesujących się postępowaniem spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych”²⁸.

Generalny Postulator Polski pod datą 5 X 1974 r. opracował elaborat: *Postulacja Generalna Polski, projekt organizacji pracy*. Zaprojektował w nim mianowanie Generalnego Wicepostulatora Polski, przewidział udział adwokata Polaka w pracy postulacji, ponadto pragnął zaangażować: historyka, pracownika archiwum, sekretarza i skarbnika²⁹.

Nie wszystkie z tych postulatów zostały zrealizowane, niektóre czekają na zaistnienie lepszych warunków lokalowych i możliwości personalnych.

Jeszcze za wcześnie na podsumowanie 10 letniej pracy Generalnego Postulatora. Wydaje się jednak, że ta inicjatywa Episkopatu Polskiego, a w szczególności Prymasa Polski odegrała poważną rolę w postępie polskich spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych.

Na zakończenie tych krótkich rozważań na temat inicjatyw Episkopatu Polski w zakresie zinstytucjonalizowania polskich starań o beatyfikacje i kanonizacje wspomnieć jeszcze należy o Ośrodku Warszawskim.

4. WICEPOSTULATORSKI OŚRODEK PRYMASOWSKI W WARSZAWIE

Kardynał Stefan Wyszyński w 1969 r. utworzył przy Sekretariacie Prymasa Polski Referat do Spraw Świętych. Referatem tym kierował ks. prałat Władysław Padacz, autor licznych artykułów z zakresu prawa beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego oraz wytrwały zbieracz materiałów potrzebnych dla prowadzenia tych spraw.

Po śmierci ks. prałata W. Padacza, Prymas Polski powołał ks. Stefana Koźnika na Wicepostulatora Generalnego Polski i Archidiecezji Warszawskiej. Głównym zadaniem urzędu wicepostulatora generalnego miało być czuwanie tu w kraju „nad zgodnym z prawem kanonicznym biegiem spraw”.

Zadania Ośrodka zostały bliżej sprecyzowane w akcie nominacyjnym ks. Stefana Koźnika. Zadania te były zróżnicowane: jedną dotyczyły Archidiecezji Warszawskiej a inne — całości spraw polskich. Zadaniem partykularnym było zebranie, uporządkowanie wszystkich akt, będących w toku procesów beatyfikacyjnych, prowadzonych na terenie Archidiecezji Warszawskiej, w jedno miejsce, przy Sekretariacie Prymasa Polski.

²⁸ Zob. „Lettera d'informazione per i Reverendissimi Postulatori delle Cause Polacche di beatificazione e canonizzazione”. A.P.G.

²⁹ Zob. A.G.P.

Dotyczyło to głównie akt gromadzonych przez ks. prałata W. Padacza. Ośrodek miał jednak określone także szersze zadania. Należało do nich przede wszystkim utrzymywanie stałych kontaktów z Postulatorskim Ośrodkiem Studiów w Rzymie, ze wszystkimi wicepostulatorami i osobami zainteresowanymi sprawami beatyfikacyjnymi w Polsce.

Prymas Polski nadał Ośrodkowi Warszawskiemu charakter naukowy, gdyż polecił zbieranie odpowiedniej literatury przedmiotu, organizowanie zjazdów, prelekcji i dyskusji w zakresie procedury spraw.

Wicepostulator Generalny Polski został zobligowany do składania także innych postulatów związanych z powierzonym urzędem³⁰.

Dotychczasowa praca Ośrodka wykazała, jak bardzo pożyteczne stały się coroczne zjazdy naukowe, dyskusje i koordynacja wysiłków dla dobra spraw polskich. W profilu niniejszego artykułu nie mieści się omawianie osiągnięć Ośrodka, wypada jednak zaznaczyć wielką konsekwencję i logikę Episkopatu Polskiego w dążeniu do skoordynowania wysiłków Postulatorskiego Ośrodka Studiów i Postulacji Generalnej w Rzymie z Wicepostulatorskim Ośrodkiem Prymasowskim w kraju. Omówione inicjatywy Episkopatu Polski i praca wymienionych ośrodków nie pozostała bez wpływu na osiągnięte w ostatnim czasie kanonizacje i beatyfikacje Polaków. Te z kolei ożywiły zainteresowanie sprawami beatyfikacyjnymi w kraju i za granicą. Dla przykładu można wyliczyć znaczny rozwój literatury hagiograficznej w Polsce, staranniejsze zabezpieczenie dokumentacji dotyczącej kandydatów na ołtarze, liczne wykłady i sympozja dotyczące tej problematyki, większe zainteresowanie fakultetów teologii i prawa kanonicznego na katolickich uczelniach³¹. Najlepszą ilustracją owocowania pracy Kościoła w Polsce ale także instytucji zajmujących się służbą sprawom beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym jest fakt, że obecnie prowadzimy ponad 50 tego rodzaju spraw.

Należy też wspomnieć, iż Episkopat Polski ostatnio podjął starania w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych o wprowadzenie relatora narodowości polskiej do Kolegium Relatorów, który czuwałby z urzędu nad odpowiednim przygotowaniem spraw polskich. Osiągnięcie pozytywnego wyniku tychże starań byłoby niewątpliwie dalszym krokiem do przodu zarówno w lepszym przygotowaniu spraw jak i przyśpieszeniu ich biegu.

Na zakończenie budzi się pewna refleksja w związku z nowym ustawodawstwem Stolicy Apostolskiej w sprawach kanonizacyjnych. Ustawodawstwo papieża Jana Pawła II dotyczące postępowania w tych sprawach nawiązuje do nauki Soboru Watykańskiego II o kolegalności po-

³⁰ Dekret Prymasa Polski z 8 I 1975 r. N. 41(75)P. Kopia w Archiwum P.O.S.

³¹ Dla przykładu na Wydziale Prawa Kanonicznego i Nauk Prawnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego została utworzona Katedra Prawa Kanonizacyjnego.

stulując, by i tu biskupi więcej współpracowali ze Stolicą Apostolską³². Powierzenie biskupom całego dochodzenia w sprawach kanonizacyjnych³³ jest zgodne z duchem Soboru Watykańskiego II, bowiem w Konstytucji Dogmatycznej o Kościele czytamy: *Władza, którą w imieniu Chrystusa osobiście sprawują, jest władzą własną, zwyczajną, bezpośrednią, choć jej wykonywanie kierowane jest w ostatniej instancji przez najwyższą władzę Kościoła i ze względu na dobro Kościoła lub wiernych może być w pewnej mierze ograniczane. Na mocy tej władzy biskupi mają święte prawo i obowiązek wobec Pana stanowienia praw dla swoich poddanych, sprawowania sądów i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny kultu oraz apostołstwa*³⁴.

Konstytucja Apostolska *Divinus perfectionis Magister* faktycznie poszerzyła kompetencje biskupów w sprawach kanonizacyjnych. W tym przedmiocie nowe prawo jest powrotem do starej praktyki, gdyż biskupi wykonując swoją władzę w ciągu wieków, własną powagą dawali początek nowemu kultowi świętych w Kościołach partykularnych. Zrewidowanie w nowym prawie dawnego zastrzeżenia całego procesu Stolicy Apostolskiej jest także bardziej zbieżne z samą naturą spraw kanonizacyjnych, gdyż o ile kanonizacja polegająca na wprowadzeniu preceptywnego kultu w całym Kościele podlega papieżowi, o tyle inicjatywa w tych sprawach zawsze należy do Kościoła partykularnego.

Biskupi diecezjalni według nowego prawa nie są rozumiani jako zwykli zbieracze środków dowodowych w toczącym się postępowaniu, ale zostali powołani do orzekania co do meritum sprawy. Do nich bowiem należy orzekanie na temat warunków wymaganych do rozpoczęcia sprawy, kontrola w każdym stadium dochodzenia diecezjalnego, decyzja o przerwaniu sprawy lub wniesieniu jej do kongregacji³⁵.

Ponadto z Norm wydanych przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych w dniu 7 II 1983 r. dowiadujemy się, iż w kwestii rozpoczęcia sprawy liczy się bardzo głos Konferencji Episkopatu danego kraju, gdzie ma się rozpocząć postępowanie³⁶.

Właśnie w tym kontekście nowego prawa należy spojrzeć na powojenne inicjatywy Episkopatu Polskiego, a szczególnie Księdza Prymasa

³² Wstęp do Konstytucji Apostolskiej z 25 I 1983 r. „*Divinus perfectionis Magister*”. *Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum. Novae leges pro causis sanctorum*. Typis Polyglottis Vaticanis 1983 s. 5.

³³ Konstytucja Apostolska „*Divinus perfectionis Magister*” I, 1—2. Tamże s. 5—6.

³⁴ Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Paryż 1967 s. 119.

³⁵ Zob. F. Veraja. *Commento della nuova legislazione per le cause dei santi*. Roma 1983 s. 21.

³⁶ Zob. n. 11, a *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in causis Sanctorum*. *Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum. Novae leges pro causis sanctorum*. Typis Polyglottis Vaticanis 1983 s. 12.

Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w kwestii prowadzenia beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych spraw polskich.

S o m m a r i o

INIZIATIVE DEL EPISCOPATO RIGUARDANTI LE CAUSE POLACCHE DI BEATIFICAZIONE E CANONIZZAZIONE NEL POPO QUERRA

Durante l'ultima sessione del Concilio Vaticano II ha eretto nel 1965 a. a Roma un Centro degli Studi dei Postulatori per la polacche cause di beatificazione e canonizzazione. Il Centro degli Studi è pronto a dare un aiuto: faciliando le relazioni con la Nazione Polacca, offerendo la collaborazione per traduzioni dal polacco, aprendo alla consultazione dei postulatori la biblioteca ed archivio. Il Centro degli Studi pubblica un bollettino informativo ciclostilato in lingua polacca e consegna ai Vescovi, postulatori, et alcuni superiori religiosi e redazioni delle riviste polacche. Il Centro già lavora 20 anni.

Il Centro inoltre ha costatato che alcuni attori, che non possiedono a Roma un loro postulatore generale, hanno difficoltà nel trovare un nuovo postulatore residente a Roma. La Conferenza Episcopale Polacca ha rivolto alla Sacra Congregazione per le Cause dei Santi una istanza, affinché possa nominare un postulatore generale per le tutte cause polacche, che non hanno un loro postulatore. Ottenuto il consenso della Congregazione la Conferenza Episcopale Polacca nella sua 140 sessione plenaria del 1974 ha espresso il suo consenso e il Presidente della Conferenza Emmo Cardinale Stefano Wyszyński, Primate della Polonia il 4 III 1974 ha nominato il Michele Machejek quale postulatore generale della Polonia.

Il Centro degli Studi per le Cause dei Santi a Roma e Postulatore Generale della Polonia collabora con Centro dei Vicepostulatori a Varsavia.